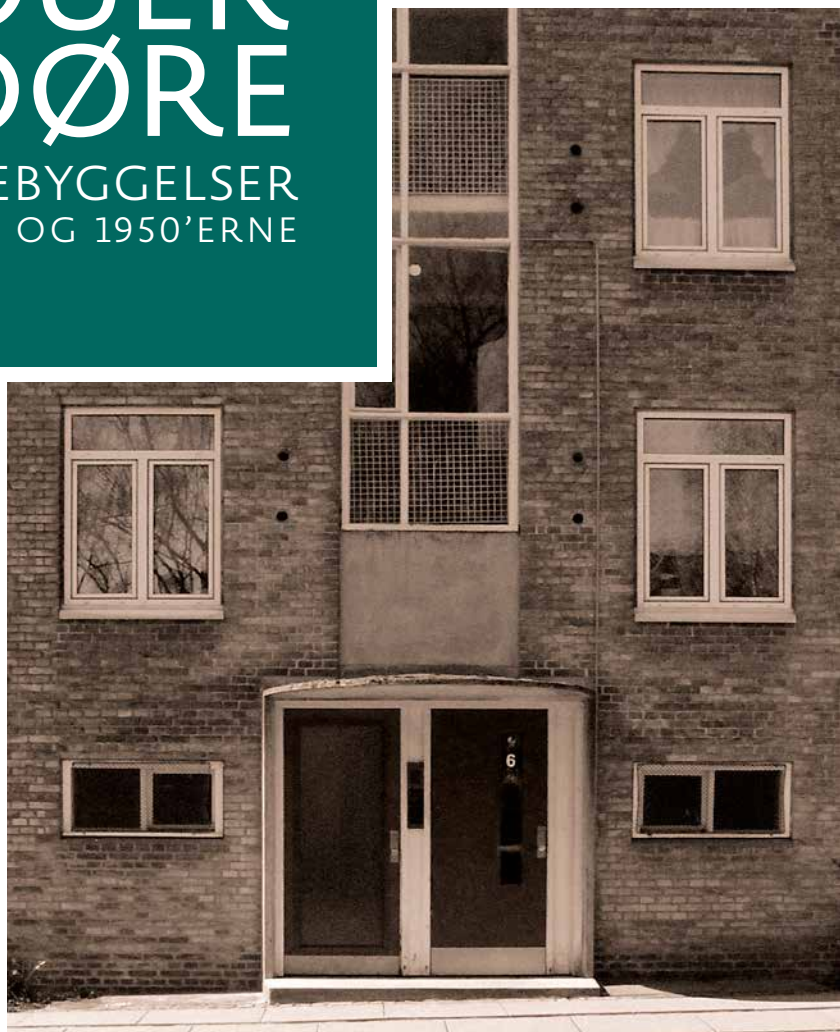

FAKTA OM

VINDUER OG DØRE

I ALMENE BEBYGGELSER
FRA 1940'ERNE OG 1950'ERNE

BYGNINGSKULTUR DANMARK

VINDUER OG INDGANGSDØRE

Vinduer og døre er en bygnings »øjne«, og deres indbyrdes rytme har sammen med udformningen og detaljeringen stor betydning for bebyggelsens facader. Vinduernes tidstypiske dimensioner og enkle detaljer er med til at fortælle om bebyggelsens stil og alder. Samtidig er de udtryk for en fin håndværksmæssig kvalitet, som i sig selv er en del af »bygningens sjæl«.

I 1940'ernes og 1950'ernes boligarkitektur er vinduer og altandøre spinkle med store ruder for at give rummene et optimalt lysindfald.

Indgangspartierne er, ligesom vinduerne, udført med en enkel og omhyggelig detaljering og med store glaspartier, der giver et fint dagslys i opgangen. Dørene er som regel af høj håndværksmæssig kvalitet, markant udformet, så de byder velkommen indenfor.

MATERIALER OG DETALJER

Vinduer og altandøre er fortrinsvist i træ, og de oprindelige, spinkle karme og rammer er ofte hvidmalede, men rammerne kan også være i mahogni. Vinduerne kan have forskellige opdelinger: Lodret med to eller tre sidehængte rammer, eller det typiske vindue med en hel rude, evt. med en trækrude foroven eller forneden. De helrudede vinduer er ofte vippe- eller drejevinduer, så de kan pudses indefra. Altandøren har også tit et tophængslet overvindue til udluftning. Oprindeligt havde de fleste vinduer koblede rammer.

Indgangsdørene er ofte udført i en fin træsort og lakerede. Der findes både dobbeltdøre og enkeltdøre med side- eller overvinduer.

VEDLIGEHOLDELSE

Med fornuftig vedligeholdelse kan de oprindelige trævinduer holde flere generationer. De er som regel udført i en træ kvalitet, som er svær at få nu til dags. Det er derfor langt mere bæredygtigt at reparere end at skifte ud. Træ, der er angrebet af råd, typisk bundkarm og -ramme, kan nemt skiftes ud med nyt kvalitetstræ, uden at det kan ses.

Det er som regel tilstrækkeligt at udskifte en punkteret termorude uden at skifte hele vinduet. Nye ruder vil også have bedre isoleringsevne. Fugerne omkring vindues- og dørkarme skal være tætte. Brug mørtelfuger udvendigt, ikke kunststof-fuger, der i udseende ikke passer til periodens vinduer og murværk. Tætningslister i vinduer og døre skal slutte helt tæt for at fungere ordentligt.

Sliddet på indgangsdørene er stort, da de går op og i mange gange i løbet af en enkelt dag. Netop derfor er de ofte udført i lakeret træ, der er lettere at vedligeholde end malet træ. Hvis

Herover: Vippe-vende-vinduet er bevaret med de oprindelige beslag. Bemærk den oprindelige støbte sålbænk.

Herunder: Indgangsdørens glaspartier oplyser trappeopgangen, giver tryghed og virker samtidigt indbydende.

beslag som hængsler, dørpumper og låsetøj holdes forsvarligt ved lige, holder de meget længe.

FORNYELSE

Er vinduer eller altandøre i så dårlig stand, at de skal udskiftes, skal de nye passe til bygningen: Den oprindelige opdeling og de elegante tynde rammedimensioner bør gentages, så bygningens arkitektoniske kendetegn bevares. Alt for ofte sættes nye vinduer i med grove dimensioner, der får bygningen som helhed til at fremstå tilsvarende unuanceret.

Der findes mange forskellige nye vinduestyper i forskellige materialer. Et vindue af kernetræ har meget lang levetid, mindst 100 år, hvis det vedligeholdes regelmæssigt. Kunststofvinduerne ofte ret brede, flade profiler ødelægger facadens proportionering, og så lukker de mindre lys ind i rummet bagved. Endvidere er det svært for ikke at sige umuligt at justere dem, hvis de er blevet skæve og dermed utætte. Træ-alu-vinduer har træ indvendigt og aluminium udvendigt. De kan med deres smalle rammedimensioner være et alternativ, men mangler trævinduets levende overflade. Husk også, at kunststof- og aluminiumsvinduer ikke kan repareres og altså skal totaludskiftes, når de er udtjente – ikke særligt bæredygtigt.

UDFORDRINGER:

Vigtige overvejelser, inden man går i gang med at udskifte eller renovere vinduer og døre:

- Hvad er kendetegnet ved bebyggelsens vinduer og døre, og hvordan kan deres særpræg bevares?
- I hvilken stand er de originale vinduer og døre? Skal man reparere eller udskifte dem?
- Hvilke dimensioner, materialer, overfladebehandlinger m.m. bør de nye vinduer eller døre have?
- Hvilke energihensyn bør man overveje? Fx forsatsrammer, termoruder eller energiglas?
- Hvilken indflydelse har de fremtidige valg på økonomien, fx huslejestigninger?

OVERORDNEDE ANBEFALINGER:

- Søg information om bebyggelsens arkitektur og kontakt en bevaringskyndig rådgiver for at sikre de rette og langtidsholdbare løsninger.
- De originale vinduer er ofte udført i godt kernetræ, og det kan derfor være en god idé at bevare dem.
- Vær tro mod bygningens oprindelige materialer. Nye materialer bør harmonere med den oprindelige byggeskik.
- Både ved vedligehold og udskiftning kan man energioptimere vinduer og døre og mindske varmetabet og øge komforten.
- De rigtige investeringer, fx i afprøvede materialer, kan på længere sigt give en besparelse på driftsomkostningerne.

Øverst til venstre:

Et vindue med brede karme og rammer i plast. Moderne fabriksproducerede vinduer har 12 – 15 % mindre glasareal og mangler de oprindelige vinduers elegante udtryk.

Nederst til venstre:

Et oprindeligt vindue, hvor de slanke dimensioner på karm og ramme giver så stort dagslysfald som muligt. Vinduernes udformning har stor indflydelse på facadens samlede arkitektur.

Bebyggelsens indgangsdøre er, ligesom vinduerne, en del af arkitekturen. Oprindelige, lakerede indgangsdøre er langt mere solide end tilsvarende nye. Skal de udskiftes, bør det derfor ske med kopier af de oprindelige døre.

ENERGI OG STØJ

Hvis varmeregningen er stor, og vinduerne i øvrigt ikke fejler noget, er det ofte nok at tætne omkring dem. En meget stor andel af varmetabet i ældre bygninger sker gennem utætheder i facaden, bl.a. omkring vinduerne. Man skal dog så huske at sikre den fornødne ventilation af boligerne på anden vis, fx gennem spjæld i mur eller vindueskarm.

Er vinduerne sidehængte, kan man med fordel montere indvendige forsatsrammer med energiglas – eller udskifte glasset i evt. eksisterende forsatsrammer med energiruder, en nænsom løsning, der bevarer helhedsindtrykket. Varmetabet gennem et vindue med en præcist tilsluttet forsatsramme er ofte mindre end gennem en moderne termorude, og støjisoleringen er tit også bedre.

Har bygningen vippe- eller drejevinduer, kan der ikke monteres forsatsvinduer. I de tilfælde er det bedste at udskifte ruderne til nye energiruder, der evt. også kan være støjdæmpende. Da nye ruder ofte er tykkere end de gamle, kan det være nødvendigt at udskifte hele rammen. Her bør det tilstræbes at gentage vinduets oprindelige dimensioner.

Det giver ikke mening at isolere bebyggelsens indgangsdøre, simpelthen fordi de bliver åbnet så ofte. Hvis der er plads nok, er det bedre at bygge et egentligt vindfang indvendigt i trapperummet.

Vinduesudskiftningen er vellykket: De oprindelige vippe-vende-vinduer er udskiftet med nye energivinduer i træ, uden at det umiddelbart kan ses.

UDDYBENDE INFORMATION OM VINDUER OG DØRE:

VINDUER, BYGNINGSGLAS OG RUDER:

- www.byg-erfa.dk/vinduer
- **SBI-anvisning 142:** *Ældre vinduer – forbedring eller udskiftning?* Klaus Blach og Børge Kjær. 2. udgave, 1994.
- **SBI-anvisning 154:** *Vinduer med tre lag glas – med eksempler på enkle vinduer af træ.* Klaus Blach og Børge Kjær. 1986.
- **SBI-anvisning 244:** *Lydisolering af klimaskærmen.* Birgit Rasmussen og Claus Møller Petersen. 2014.
- **SBI-anvisning 76:** *Undgå fugtskader – luk vinduet op!* 5. udgave, 1997.

ENERGIRENOVERING, TÆTHED OG LUFTSKIFTE:

- www.byg-erfa.dk/energi-indeklima

LÆS MERE PÅ:

- www.bygningskultur.dk